

Latvijas Bankas pieeja pretcikliskās kapitāla rezerves normas piemērošanā

Šajā dokumentā Latvijas Banka sniedz skaidrojumu par tās jauno pieeju pretcikliskās kapitāla rezerves (turpmāk – CCyB (*countercyclical capital buffer*)) normas piemērošanā.

CCyB piemērošanas pamats

Saskaņā ar Kredītiestāžu likuma 35.⁵ panta pirmo daļu Latvijas Banka ir iestāde, kura Latvijā ir atbildīga par CCyB normas noteikšanu¹. Reizi ceturksnī Latvijas Banka novērtē cikliskā sistēmiskā riska līmeni un, ja nepieciešams, nosaka vai koriģē CCyB normu, kas attiecināma uz riska darījumiem, kuri noslēgti ar Latvijas Republikas rezidentiem.

CCyB norma tiek izteikta kā procentuālā daļa no kopējās ar Latvijas rezidentiem noslēgto riska darījumu (ko lielākoties veido aizdevumi pret mājsaimniecībām un nefinanšu sabiedrībām) vērtības 0 % – 2.5 % apmērā (pamatotos gadījumos iespējams noteikt arī paaugstinātu CCyB normu virs 2.5 %). CCyB prasība jāizpilda ar pirmā līmeņa pamata kapitālu.

CCyB normas paaugstināšanas gadījumā kredītiestādēm jāsāk to uzturēt 12 mēnešus pēc dienas, kad publicēts paziņojums par šādas normas paaugstināšanu, taču īpašos gadījumos iespējams īsāks piemērošanas termiņš. CCyB normas samazināšana stājas spēkā uzreiz pēc šāda lēmuma pieņemšanas.

Kredītiestādēm jāņem vērā citās valstīs noteiktās CCyB normas, aprēķinot to specifiskās CCyB normas prasības, ja tām ir attiecīgie riska darījumi ar šo valstu rezidentiem². Kredītiestādes specifisko CCyB normu aprēķina kā vidējo svērto rādītāju, ņemot vērā attiecīgo riska darījumu ģeogrāfisko struktūru un attiecīgajās valstīs noteikto CCyB normu. Iegūto vidējo svērto kredītiestādei specifisko CCyB normu reizina ar kopējo riska darījumu vērtību.

CCyB radās pēc globālās finanšu krīzes, kad tapa skaidrs – lai novērstu finanšu krīzes, nepieciešamas uzturēt papildu kapitāla prasības, kas mazinātu finanšu cikla svārstības un palielinātu banku spēju izturēt satricinājumus. 2010. gadā Bāzeles Banku uzraudzības komiteja, izdodot jaunus globālus regulējuma standartus banku kapitāla pietiekamības jomā (Bāzele III), rosināja ieviest CCyB – makrouzraudzības instrumentu, kura mērķis

¹ Līdz 2022. gada beigām Latvijā par CCyB noteikšanu bija atbildīga Finanšu un kapitāla tirgus komisija, kas tika integrēta Latvijas Bankā ar 2023. gada 1. janvāri.

² Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2020. gada 25. augusta normatīvajos noteikumos Nr. 137 “Kredītiestādei specifiskās pretcikliskās kapitāla rezerves normas aprēķināšanas normatīvie noteikumi” ir noteikts, ka kredītiestāde tai specifiskās CCyB normas aprēķinā Latvijas Bankas noteikto CCyB normu piemēro kredītriskam pakļautajiem riska darījumiem, kuri ir minēti Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Regulas (ES) Nr. 575/2013 par prudenciālajām prasībām attiecībā uz kredītiestādēm, un ar ko groza Regulu (ES) Nr. 648/2012, 112. panta "g" līdz "q" punktā, nosakot attiecīgā kredītriska darījuma ģeogrāfisko atrašanās vietu pēc Eiropas Komisijas 2014. gada 4. jūnija Deleģētās regulas (ES) Nr. 1152/2014, ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2013/36/ES attiecībā uz regulatīvajiem tehniskajiem standartiem par attiecīgo kredītriska darījumu ģeogrāfiskās atrašanās vietas noteikšanu iestādes specifisko pretciklisko kapitāla rezervju aprēķināšanai, nosacījumiem.

būtu palielināt kredītiestāžu noturības rezerves finanšu cikla fāzē, kad cikliskais risks pieaug un pazemināt vai atcelt finanšu krīzes laikā, kas atvieglotu kredītiestāžu iespējas turpināt sniegt finansējumu arī krīzes laikā, kas savukārt mazinātu šoka ietekmi uz tautsaimniecību un krīzes ilgumu.

Īstenojot šo priekšlikumu Eiropas Savienības finanšu sektora uzraudzībā, 2013. gadā Kapitāla prasību direktīva³ papildu citiem jauninājumiem tika ieviests CCyB instruments. Latvijā šī direktīva tika transponēta Kredītiestāžu likumā 2014. gada 28. maijā. Papildus tam 2014. gada 18. jūnijā Eiropas Sistēmisko risku kolēģija (turpmāk – ESRK) izdeva Ieteikumu par norādījumiem CCyB normas noteikšanā⁴.

CCyB piemērošanas pieredzes starptautiskais konteksts

Kopš CCyB ieviešanas globāli, tajā skaitā Eiropas un nacionālajās uzraudzības iestādēs, ir uzkrāta pieredze ar CCyB piemērošanu. Turklāt Covid-19 pandēmijas ietekmē ir veikti secinājumi par gūto pieredzi, kad negaidītu satricinājumu dēļ CCyB norma tika atcelta vai būtiski samazināta.

2022. gada oktobrī Bāzeles Banku uzraudzības komiteja publicēja ziņojumu par kapitāla rezervju izmantojamību un cikliskumu Bāzeles ietvarā⁵, kā arī informatīvu izdevumu par pozitīvu neitrālu CCyB⁶. Tajā pausts, ka lai gan Bāzeles standartā ir noteikti dažādi CCyB aspekti, vairāki CCyB piemērošanas elementi ir norīkoto iestāžu pārziņā un, ka arvien vairāk jurisdikciju ir izvēlējušās ieviest pozitīvas neitrālas CCyB pieeju, saskaņā ar kuru tiek uzturēta pozitīva (augstāka par nulli) CCyB norma, kad riski nav ne paaugstināti, ne samazināti. Bāzeles banku uzraudzības komiteja ir paudusi atbalstu norīkoto iestāžu spējai brīvpriņķīgi noteikt pozitīvu neitrālu CCyB normu un uzskata to par piemērotu vispārēju elastību kopējā Bāzeles III ietvarā.

Eiropas makrouzraudzības regulējuma pārskatīšanas ietvaros arī Eiropas Centrālā banka (turpmāk – ECB) ir paudusi atbalstu papildu makrouzraudzības telpas izveidei ar lielāku apjomu atbrīvojamu kapitāla rezervju, kas, cita starpā, nodrošināma gan ar pozitīvas neitrālas CCyB pieeju, gan proaktīvāku CCyB pielietošanu⁷ jo veidojot kapitāla rezerves normālos laikos, ar zemām izmaksām notiek apdrošināšanās pret sistēmiskiem riskiem, kas ir sarežģīti novērtējami, bet var izmaksāt ļoti dārgi, kad tie īstenojas.⁸

Līdzīgi arī ESRK ieskatā nepieciešams palielināt atbrīvojamā makrouzraudzības kapitāla rezervju apjomu, kas sasniedzams ne tikai ar ātrāku un aktīvāku CCyB pielietošanu, bet arī atbildīgo iestāžu iespēju ieviest pozitīvu neitrālu CCyB normu⁹.

Pandēmijas pieredze mudinājusi arvien vairāk valstu aktīvāk veidot papildu kapitāla rezerves, kuras var izmantot finanšu krīzes laikā. Pozitīvas neitrālas CCyB politiku aizsāka Apvienotā Karaliste un tā jau tiek īstenota vairākās citās valstīs, piemēram,

³ Eiropas Parlamenta un Padomes [Direktīva 2013/36/ES](#) (2013. gada 26. jūnijs) par piekļuvi kredītiestāžu darbībai un kredītiestāžu prudenciālo uzraudzību, ar ko groza Direktīvu 2002/87/EK un atceļ Direktīvas 2006/48/EK un 2006/49/EK (CRD)

⁴ Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas 2014. gada 18. jūnija [ieteikums par norādījumiem pretciklisko kapitāla rezervju normas noteikšanai \(ESRK/2014/1\)](#)

⁵ [Buffer usability and cyclical in the Basel framework \(bis.org\)](#)

⁶ Newsletter on positive cycle-neutral countercyclical capital buffer rates https://www.bis.org/publ/bcbs_n130.htm

⁷ [ECB response to the call for advice of the European Commission on the macroprudential review](#) (europa.eu)

⁸ [A positive neutral rate for the countercyclical capital buffer – state of play in the banking union](#) (europa.eu)

⁹ [Review of the EU Macroprudential Framework for the Banking Sector - Response to the call for advice](#) (europa.eu)

Lietuvā, Igaunijā, Zviedrijā, Čehijā, Nīderlandē, Īrijā, Kiprā, kā arī Austrālijā un Honkongā.

CCyB mērķa definējums un piemērošanas pieeja

Ievērojot starptautisko pieredzi un ņemot vērā, ka preventīvi palielinot CCyB prasību agrāk finanšu ciklā, ir lielāka iespēja savlaicīgi izveidot pietiekamas banku sektora noturības rezerves, kas izmantojamas krīžu, tostarp negaidītu sistēmisku (pandēmisku, ģeopolitisku, makrofinansiālu) satricinājumu laikā, **Latvijas Banka uzsāk īstenot pozitīvas neitrālas CCyB piemērošanas pieeju.**

Saskaņā ar šo pieeju **CCyB norma tiek uzturēta noteiktā bāzes līmenī, kas ir augstāks par nulli, jau standarta risku apstākļos jeb finanšu cikla neitrālajā fāzē**, kad cikliskais sistēmiskais risks nav ne paaugstināts, ne arī būtiski zems. **Latvijas Banka par piemērotu CCyB normas bāzes līmeni ir atzinusi 1 %.** Latvijas Banka turpina katru ceturksni novērtēt cikliskā sistēmiskā riska intensitāti un piemērojamās CCyB normas atbilstību. Cikliskajam riskam pieaugot, CCyB norma tiek palielināta proporcionāli tā intensitātei jau no pozitīvās bāzes normas nevis nulles līmeņa. CCyB norma var tikt noteikta līdz 2.5%. Attiecīgi **CCyB kopējo prasību veidos bāzes normas komponente un cikliskā komponente.** Krīzes apstākļos, kad riski īstenojas, kā arī atjaunošanās periodā pēc krīzes, CCyB var tikt samazināta vai atcelta.

Tādējādi CCyB kā finanšu ciklā mainīgas papildu kapitāla rezerves mērķis ir stiprināt kredītiestāžu kapitalizāciju finanšu cikla neitrālajā un augšupejas fāzēs, lai krīzes apstākļos kredītiestādēm būtu pietiekami laba spēja absorbēt zaudējumus. CCyB normas samazināšana vai atcelšana tad, kad riski īstenojas, palīdz kredītiestādēm turpināt piedāvāt finansējumu tautsaimniecību, tādējādi samazinot krīžu ilgumu un ietekmi uz tautsaimniecību.

Pozitīvas neitrālas CCyB pieeja ļauj sākt veidot papildu kapitāla rezerves agrāk finanšu ciklā. Tādā veidā tiek mazināta nenoteiktība saistībā ar grūtībām precīzi un savlaicīgi identificēt cikliskā sistēmiskā riska pakāpi, jo to raksturojošie rādītāji bieži ir novēloti un nepietiekami signalizē par nākotnes attīstību, kā arī tie nereti sniedz savstarpēji pretrunīgus signālus. Turklāt negaidīti satricinājumi var iestāties arī neatkarīgi no finanšu cikla fāzes. CCyB normai normālos apstākļos ir 12 mēnešus garš spēkā stāšanās periods, un risku straujas uzkrāšanās gadījumā šī noturības rezerve var tikt izveidota novēloti. Ja banku sektora finansiālie rādītāji pieļauj uzsākt kapitalizācijas stiprināšanu agrāk finanšu ciklā, tad to var paveikt pakāpeniskāk un tādējādi arī ar mazākiem iespējamiem negatīvajiem blakusefektiem.

Agrīna CCyB prasības piemērošana rada drošības rezervi un palielina elastību makrouzraudzības politikas īstenošanā visa finanšu cikla garumā (t.sk. negaidītu krīžu gadījumā), jo CCyB ir tāds makrouzraudzības kapitāla instruments, kuru var visvieglāk elastīgi atbrīvot finanšu krīzes gadījumā.

Papildus tam atšķirībā no citiem makrouzraudzības kapitāla instrumentiem CCyB norma līdz 2.5 % apmēram tiek automātiski savstarpēji atzīta citās dalībvalstīs – saskaņā ar Kapitāla prasību direktīvu citu dalībvalstu kredītiestādes to automātiski piemēro tām specifiskajās CCyB normas aprēķināšanas prasībās attiecībā uz ar Latvijas rezidentiem noslēgtajiem attiecīgajiem riska darījumiem.

CCyB bāzes normas pamatojums

CCyB norma 1 % apmērā kā piemērots bāzes līmenis novērtēta, balstoties gan uz kvantitatīviem aprēķiniem, gan ekspertu vērtējumu, gan pētīt starptautisko pieredzi.

1 % CCyB normas uzturēšana jau finanšu cikla neitrālajā fāzē palielina izredzes savlaicīgai pietiekami lielu noturības rezervju izveidošanai un palielina gatavību negaidītiem šokiem. Šāds līmenis ļauj CCyB normu vajadzības gadījumā gan samazināt, gan celt. Risku būtiska pieauguma gadījumā CCyB normu varēs palielināt pakāpeniskāk nekā tad, ja tā būtu jāceļ no nulles līmeņa¹⁰. Savukārt negaidīta šoka gadījumā ir pieejama kapitāla rezerve vismaz 1% CCyB normas apmērā, lai ar to varētu atbalstīt kredītiestādes finanšu stresa periodā.

Bāzes normas aprēķinā ņemts vērā Latvijas Bankas veiktais stresa testa novērtējums¹¹ par kredītiestāžu sektora vidējo kopējā kapitāla samazinājumu šoka gadījumā, kas nav segts ar esošajām kapitāla prasībām un kredītiestāžu sektorā pieejamo brīvo kapitālu. 2023. gadā veikto stresa testu rezultāti¹² liecina, ka ar spēkā esošajām pašu kapitāla prasībām un brīvajām kapitāla rezervēm nenosēgtie zaudējumi būtu tuvu 1 % no kopējiem riska darījumiem banku sektorā. Tādējādi papildu kapitāla rezerve novērstu potenciālu kapitāla iztrūkumu finanšu sistēmā finanšu stresa situācijā.

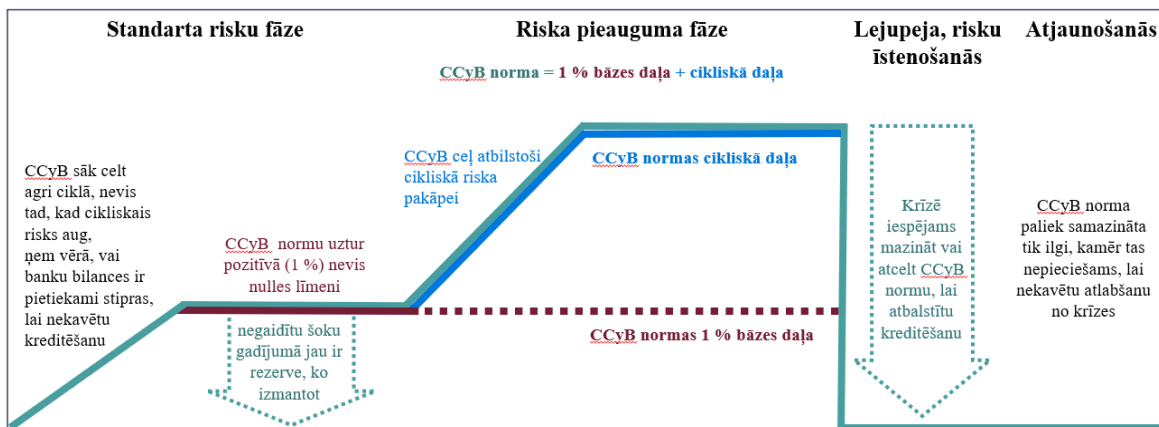
Tāpat novērtēta arī piemērojamās CCyB normas ietekme kredītiestāžu sektora kopējo kapitāla prasību kontekstā, kā arī, vai šī prasība nerada negatīvus blakusefektus.

Apskatīta arī citu valstu pieredze CCyB bāzes normas līmeņa izvēlē, īstenojot pozitīvas neitrālas CCyB pieeju. 2023. gada beigās kaimiņvalstīs Lietuvā un Igaunijā, kā arī Kiprā, Austrālijā un Honkongā CCyB bāzes norma ir 1 %, Īrijā – 1.5 %, bet Zviedrijā, Nīderlandē, Čehijā un Apvienotajā Karalistē – 2 %. Nepieciešamības gadījumā bāzes normas līmenis var tikt pārskatīts.

CCyB normas piemērošana dažādās finanšu cikla fāzēs

Lai raksturotu Latvijas Bankas jauno pieeju CCyB normas noteikšanai dažādās finanšu cikla fāzēs, shematiskai ilustrācijai (sk. 1. attēlu) izmantotas četras finanšu cikla fāzes.

1. attēls. Shematisks pozitīvas neitrālās CCyB pieejas attēlojums dažādās finanšu cikla fāzēs

¹⁰ Novērtējot vēsturiski nepieciešamo CCyB normu laika periodā no 2003. līdz 2006. gadam, secināts, ka gadījumā, ja CCyB instruments būtu bijis pieejams šajā laikā, CCyB norma būtu jāceļ vidēji vismaz par 1% gadā, lai paspētu izveidot tādas noturības rezerves pirms finanšu krīzes, kas būtu bijušas atbilstošas cikliskā riska būtiskajam pieaugumam.

¹¹ Stresa testi ir viens no instrumentiem, ar kuru novērtē kredītiestāžu noturību pret negaidītiem satricinājumiem, proti, vai kapitāla rezerves un izveidotie uzkrājumi ir pietiekami potenciālu nākotnes zaudējumu absorbēšanai. Tādējādi stresa testi pēc to mērķa un būtības ir piemērots rīks CCyB bāzes normas kalibrēšanai. Stresa testu rezultātus ietekmē modeļu pieņēmumi un izvēlētie scenāriji, kas katru gadu tiek publicēti [Finanšu stabilitātes pārskatā](#). Scenārija bargums ir atkarīgs no tā, kurā finanšu cikla posmā, t.sk. kādā risku vidē, atrodas tautsaimniecība.

¹² Latvijas Banka kredītiestāžu stresa testus veic divas reizes gadā. 2023. gada jūnijā veikto stresa testu apraksts un rezultāti publicēti [Finanšu stabilitātes pārskatā](#).

Vienlaikus jāņem vērā, ka ne vienmēr ir iespējams precīzi definēt un identificēt finanšu cikla fāžu robežas un standartizēti raksturot norises attiecīgajās cikla fāzēs, un ne vienmēr cikliskā sistēmiskā riska rādītāji vienādi liecinās to pašu finanšu cikla fāzi. Turklāt negaidīta finanšu krīze var iestāties neatkarīgi no cikliskā sistēmiskā riska pakāpes.

Standarta risku fāze – finanšu cikla neitrālā fāze, kad cikliskais sistēmiskais risks nav paaugstināts, bet nav arī būtiski zems. Šajā fāzē tautsaimniecība un aktīvu cenas mēreni aug, bet nav vērojamas būtiskas nesabalansētības un risku apetīte ir samērīga, situācija darba tirgū kopumā uzlabojas. Banku bilances ir uzlabojušās pēc krīzes, un to stāvoklis nav šķērslis kredītu piedāvājuma palielināšanai. Bankām netiek prognozēti būtiski zaudējumi, tās kopumā ir pelnošas.

Ja pirms šīs cikla fāzes ir piedzīvota krīze un CCyB norma ir bijusi atcelta vai zemāka par bāzes līmeņa normu, šajā fāzē Latvijas Bankas mērķis ir palielināt CCyB normu līdz 1% bāzes līmenim.

Risku pieauguma fāze – pieaug cikliskais sistēmiskais risks un uzkrājas nelīdzsvarotības. Parasti par to liecina kredītēšanas un aktīvu (īpaši nekustamā īpašuma) cenu pieauguma tempu palielināšanās, kā arī privātā sektora parāda kāpums. Pieaug risku apetīte, kredītēšanas standarti kļūst vājāki, un riski var tikt pienācīgi nenovērtēti. Iekšzemes tautsaimniecībā un/vai ārējā makrofinansiālajā vidē var tikt novērotas pārkaršanas pazīmes. Šajā fāzē svarīgi ir novērtēt, kādi faktori virza kredītēšanu un aktīvu cenas, lai secinātu, vai kredītēšana un aktīvu cenu pieaugums tiešām ir nepamatoti strauja un palielina makrofinansiālus riskus.

Identificējot cikliskā sistēmiskā riska pieaugumu, CCyB norma tiek palielināta virs CCyB bāzes 1% normas atbilstoši šī riska intensitātei. CCyB norma var tikt noteikta līdz 2.5% vai ārkārtas gadījumā virs 2.5%. Tādējādi CCyB kopējo prasību veidos bāzes normas komponente un cikliskā komponente.

Cikliskā sistēmiskā riska novērtēšana

Katru ceturksni Latvijas Banka veic un publicē novērtējumu par ciklisko sistēmisko risku un CCyB normas atbilstību, izmantojot standarta un vispusīgus papildu cikliskā riska rādītājus, kā arī ekspertu vērtējumu. Novērtējumā tiek ņemts vērā ESRK Ieteikums par norādījumiem CCyB normas noteikšanai (ESRK/2014/1) (turpmāk – ESRK Ieteikums).

Saskaņā ar ESRK Ieteikumu par sākumpunktu CCyB normas novērtējumam tiek izmantota privātā nefinanšu sektora kredītu atlikuma un IKP attiecības novirze no tās ilgtermiņa tendences. Pieaugoša, pozitīva kredītu atlikuma un IKP attiecības novirze no tās ilgtermiņa tendences¹³ liecina, ka kredītēšana kļūst pārmērīga un rada riskus finanšu sistēmai. Novirzes aprēķinā ESRK ir ieteikusi izmantot Bāzeles banku uzraudzības komitejas plaši (standartizēti) definēto kredīta rādītāju, pieļaujot papildus izmantot alternatīvu kredītēšanas rādītāju, ja tam ir labākas signalizējošas īpašības. Latvijā kā atbilstošāks tiek izmantots šauri definētais kredītēšanas rādītājs, kas ietver tikai kredītiestāžu izsniegtos kredītus un uzpirktos parāda vērtspapīrus privātajam nefinanšu sektoram.

Atbilstoši ESRK Ieteikumam, izmantojot aprēķināto kredītēšanas un IKP attiecības novirzi, tiek noteikta CCyB etalonnorma – ja kredītu atlikuma un IKP attiecības novirze ir vienāda ar vai mazāka par 2 procentu punktiem, CCyB etalonnorma ir 0% no riska svērto aktīvu apjoma. Ja novirze pārsniedz 2 procentu punktus, CCyB etalonnorma lineāri pieaug no 0% līdz 2.5%, kad kredītu atlikuma un IKP attiecības novirze sasniedz un pārsniedz 10 procentu punktus. Etalonnormu aprēķina, balstoties gan uz standartizēti, gan šauri definēto kredītu un IKP attiecības novirzi. Latvijā par orientieri CCyB normas novērtējumam izmanto etalonnormu, kas aprēķināta ar šauri definēto kredītu datiem.

¹³ Lai aprēķinātu kredītēšanas un IKP attiecības ilgtermiņa tendenci, saskaņā ar Ieteikumu tiek izmantots vienpusējais Hodrika–Preskota filtrs ar izlīdzinošā parametra vērtību $\lambda = 400\,000$.

Tomēr kredītu un IKP novirze netiek izmantota mehāniski, lemјot par CCyB normu. Īpaši ņemot vērā to, ka šim rādītājam ir arī trūkumi – pēc ilgstoša, strauja izaugsmes posma kredītu novirze ilgstoši saglabājas izteikti negatīva pēckrīzes periodā. Tādējādi pārmērīgā kreditēšana pirms krīzes turpina ietekmēt kredītu tendenci arī tad, kad finanšu cikls jau ir mainījies. Turklāt Latvijā ir samērā īsas datu laika rindas, kas apgrūtina kredītu un IKP novirzes novērtēšanu.

Tāpēc cikliskā riska un CCyB normas atbilstības novērtējumā tiek ņemta vērā papildu kvantitatīva un kvalitatīva informācija. Saskaņā ar ESRK Ieteikumu novērtējumā tiek izmantoti papildu rādītāji, kas raksturo kreditēšanas attīstību, nekustamā īpašuma cenu iespējamo pārvērtēšanu, tautsaimniecības ārējo nesabalansētību, banku bilanču noturību, privātā parāda slogu, kā arī potenciāli nepareizi iecenotus riskus (sk. 1. tabulu). Šie rādītāji ik ceturksni tiek publicēti Latvijas Bankas mājaslapā.

1. tabula. Papildu rādītāji cikliskā sistēmiskā riska un CCyB normas novērtējumam

Iespējamā īpašumu cenu pārvērtēšana	Mājokļu cenu indeksa attiecība pret vidējās neto darba samaksas indeksu, 2010 = 100 CSP mājokļu cenu indeksa gada pieauguma temps, %
Kreditēšanas attīstība	Kredītu gada pieauguma temps, %
Ārējā nesabalansētība	Tekošā konta attiecība pret IKP, %
Banku bilanču noturība	Sviras rādītājs, % Pirmā līmeņa pamata kapitāls (CET1) rādītājs, % Peļņa pret aktīviem (ROA), % Otrā posma kredītu īpatsvars kopējā kredītportfelī, %
Privātā sektora parāda slogs	Mājsaimniecību un NFS gada procentu maksājumu attiecība pret IKP, % NFS procentu maksājumu segums (4 ceturksņu slīdošais vidējais), %
Potenciāli nepareizi iecenoti riski	OMX Riga visu akciju indekss (OMXR) OMX Baltic Benchmark indekss (OMXBBGI)

Kā papildrīku cikliskā sistēmiskā riska novērtējumam Latvijas Banka ir izstrādājusi salikto cikliskā riska rādītāju. Tas apvieno vairākas ciklisko rādītāju grupas (mājokļu cenas, kredītu dinamika, privātā sektora parāda slogs, ārējā nesabalansētība, banku noturīgums) un rāda kopējo ciklisko risku līmeni attiecībā pret šo rādītāju vēsturiskajām vērtībām. Sliekšņu vērtības, kas norāda riska intervālus, tiek aprēķinātas no rādītāja vēsturiskā sadalījuma. Analīzes rīki tiek pastāvīgi pilnveidoti, ņemot vērā gūto pieredzi, un izmantotie papildu rādītāji var tikt pārskatīti.

Lejupejas un risku īstenošanās fāze – finanšu cikls uzsāk lejupvērstu kustību un cikliskais sistēmiskais risks mazinās, bet sliktākā gadījumā – uzkrātās nelīdzsvarotības un riski īstenojas vai notiek pilnīgi negaidīts sistēmiska mēroga satricinājums. Var iestāties tautsaimniecības lejupslīde un aktīvu cenu kritums, pieaugt stress finanšu tirgos, būtiski palielināties banku zaudējumu varbūtība vai arī zaudējumi jau iestājas.

Krīzei padziļinoties, bankas var mazināt kreditēšanu, kas var vēl vairāk pastiprināt tautsaimniecības lejupslīdi. Vērtējot kreditēšanas vājināšanos šajā fāzē, svarīgi izšķirt cik lielā mērā to ietekmē piesardzīgāka risku vērtēšana un cik – banku finansiālas grūtības (t.sk. potenciāli sagaidāmās grūtības, ja iespējama turpmāka lejupslīde) izpildīt kopējās kapitāla prasības – banku faktiskajai kapitalizācijai tuvinoties kopējo kapitāla prasību apjomam, bankas var sākt mazināt kreditēšanu, lai nodrošinātu prasību izpildi. CCyB normas mazināšana tādējādi dotu telpu zaudējumu absorbēšanai un kreditēšanas turpināšanai.

Šīs cikla fāzes dziļums un izpausmes var būt visai atšķirīgas, un tas var ietekmēt lēmumu par CCyB normas iespējamās samazināšanas tempu un pakāpi. Piemēram, ja finanšu ciklā ir sākusies lejupvērstā fāze un cikliskais sistēmiskais risks jau ir samazinājies, var tikt mazināta CCyB normas cikliskā komponente. Taču cikliskā sistēmiskā riska mazināšanās tiek vērtēta kontekstā ar banku noturības pakāpi, kā arī tas, vai šī prasība kavē kreditēšanu. Tāpat šajā cikla fāzē tiek ņemts vērā, ka sagaidāmie zaudējumi var īstenoties ar laika

nobīdi, tādēļ ir iespējamas situācijas, kad noturības rezerves vēl nav mazināmas vai pilnībā atbrīvojamās.

Turpretī gadījumā, ja riski īstenojas strauji un dziļi, un iestājas sistēmiski zaudējumi, piemērota var būt CCyB normas strauja samazināšana vai pilnīga atcelšana. Tādējādi lemjot par CCyB normas mazināšanu, jāņem vērā krīzes dziļums, sagaidāmo un faktisko zaudējumu pakāpe, banku noturība, kā arī CCyB normas samazinājuma ietekme uz kreditēšanu.

Atjaunošanās fāze seko pēc finanšu krīzes fāzes, kad būtiskākā daļa šoka jau ir pārdzīvota, un banku bilances pamazām sāk uzlaboties. Riska apetīte kopumā vēl ir zema piesardzības dēļ. Tautsaimniecības attīstības izredzes atjaunojas, taču joprojām pastāv nenoteiktība. CCyB norma paliek samazināta vai atcelta tik ilgi, kamēr tas nepieciešams, lai nekavētu atjaunošanos no krīzes sekām.